

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора Тихонової Олени Вікторівни на дисертаційне дослідження Марченко Олени Львівни на тему «Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні», поданого до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Сучасна Україна перебуває на шляху до євроінтеграції, що обумовлює необхідність впровадження розгалужених реформ у різних сферах суспільного життя, у тому числі у сфері будівництва та містобудування. На цьому фоні особливої актуальності набуває дослідження національного законодавства, що врегульовує норми, стандарти та правила під час будівництва. Не менш актуальним є і особливості нормативно-правового регулювання відповідальності за порушення законодавства у сфері будівництва.

Статистичні відомості свідчать про збільшення в Україні кількості порушень у сфері будівництва та містобудування, що актуалізує важливість притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. В довоєнний період спостерігалось суттєве збільшення випадків стихійної забудови в населених пунктах, що завдавало значної шкоди як суспільству, так і навколишньому середовищу. Це обумовило необхідність запровадження більш ефективних заходів із забезпечення дотримання законодавства, норм та правил, що існують у сфері будівництва.

Попри пильну увагу науковців до таких питань, як адміністративна відповідальність за порушення у сфері економіки, досі недостатньо висвітленою є проблематика, порушена автором у дисертаційному дослідженні.

У зв'язку із цим, актуальність теми дисертації О.Л. Марченко «Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні» не викликає сумнівів як у науковому, теоретичному, так і практичному аспектах.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Вивчення дисертації та наукових публікацій автора засвідчують логічність структури дослідження, що надало можливість дисертантці визначити мету, об'єкт, предмет і завдання роботи та всебічно й повно проаналізувати задекларовану тему.

У роботі використано сукупність загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання, які дали змогу висвітлити й вирішити низку теоретичних та практичних питань теми дослідження.

Дисертантка проаналізувала значну кількість джерел (133 найменування), ґрунтовно вивчила роботи інших науковців, що надало можливість вирішити наукову задачу, сформулювати пропозиції та рекомендації з удосконалення положень національного законодавства щодо притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Обґрунтованість сформульованих у дисертації висновків забезпечена емпіричними даними, а саме статистичними даними й матеріалами, узагальненням результатів анкетування 257 респондентів щодо проблем адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні (з яких 123 посадові особи органів архітектурно-будівельного контролю та 134 громадянина України).

Результати наукового дослідження викладено в дев'яти наукових публікаціях за темою дослідження, з яких три статті опубліковано у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття в іноземному науковому періодичному виданні (Республіка

Польща), п'ять тез доповідей і наукових повідомлень на науково-практичних конференціях, а також одні методичні рекомендації

Отже, дисертація О.Л. Марченко «Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні» виконана на високому науковому рівні.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Дисертація О.Л. Марченко є одним із перших у сучасній вітчизняній науці адміністративного права комплексних досліджень, у якому на монографічному рівні викладено проблеми адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні.

У роботі сформульовано низку результатів і висновків, що були отримані вперше і мають високий ступінь наукової новизни.

Зокрема, уперше на підставі наукових узагальнень схарактеризовано ознаки адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства будівельних норм, стандартів і правил під час, а саме: є наслідком учинення особою адміністративного правопорушення; має публічний обов'язковий характер; є однією з форм адміністративного примусу; передбачає особливий процесуальний порядок її реалізації; має позитивне значення, що полягає в охороні суспільних відносин, а також виховний вплив.

Також дістали подальший розвиток: наукове розуміння стадій адміністративного провадження щодо порушення законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, що включають: порушення справи; адміністративне розслідування; розгляд і вирішення справи; перегляд рішення; виконання рішення; теоретичні та методологічні положення, що стосуються аналізу поняття адміністративних стягнень, їхніх ознак і принципів, а також правового змісту адміністративного штрафу та інші.

Крім зазначеного, у роботі містяться інші положення, висновки та рекомендації, які в сукупності забезпечують цілісність наукової новизни здійсненого дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість отриманих результатів дослідження, сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи О.Л. Марченко не викликають суттєвих зауважень. Висновки в дисертації сформовано відповідно до отриманих результатів, вони мають вагому аргументацію, свідченням чого є використана методологія дослідження, яка ґрунтується на сукупності загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання.

Обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, також забезпечена емпіричними даними, які охоплюють результати особистих спостережень з використанням власного досвіду роботи автора.

Отже, результати дисертаційного дослідження О.Л. Марченко, які винесено на захист, є достатньо аргументованими, обґрунтованими, логічними та переконливими, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Наукові результати й положення, що винесені на захист, отримано завдяки використанню різноманітних методів, таких як теоретичний аналіз і синтез, логіко-юридичний, соціологічний та статистичний методи, а також ґрунтовної емпіричної бази.

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мети роботи досягнуто.

Отже, поставлені наукові завдання виконано на високому методологічному рівні, а дисертантка опанувала необхідні компетенції для рівня доктора філософії.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у: законотворчій діяльності – для вдосконалення законодавства щодо адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва; науково-дослідній сфері – для подальшого дослідження актуальних проблем адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва; освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес».

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація О.Л. Марченко викладена українською мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація містить анотацію, список публікацій, зміст, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, які охоплюють сім підрозділів, висновки, список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг дисертаційного дослідження – 211 сторінок, з яких обсяг основного тексту – 162 сторінки.

Анотація в стислій формі відображає основні тези дослідження, викладена українською та англійською мовами, доповнена переліком публікацій здобувача, у яких висвітлено основні результати дослідження.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, схарактеризовано ступінь наукової розробленості, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету дослідження, окреслено поставлені завдання наукового пошуку, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, описано використані

методи пізнання, емпіричну базу, аргументовано наукову новизну отриманих результатів, зазначено інформацію щодо апробації матеріалів дисертації.

У **розділі 1** «Теоретичні засади дослідження проблем адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні» здійснено аналіз стану наукової розробленості теми дослідження, за результатами чого сформульовано висновки щодо браку комплексних наукових досліджень з проблематики адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва та потреби в оновленні, гармонізації та уніфікації положень ст. 96 КУпАП.

Дослідження норм законодавства ЄС та США надало можливість стверджувати, що за досліджувані порушення передбачено кримінальну відповідальність і більш жорсткі покарання. Крім того, в окремих країнах світу розроблено й успішно функціонує Будівельний кодекс.

У межах аналізу особливостей порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва окреслено їх основні ознаки: протиправність, винність, караність, суспільну небезпечність. Також ознаками адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва є такі: слугує наслідком вчинення особою адміністративного правопорушення; має публічний обов'язковий характер; є однією з форм адміністративного примусу; передбачає особливий процесуальний порядок її реалізації; має позитивне значення, яке полягає в забезпеченні охорони суспільних відносин; має виховний характер.

У **розділі 2** «Об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва» розмежовано загальний, родовий, видовий та безпосередній об'єкти порушення, відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 96 КУпАП. Визначено, що загальним об'єктом порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва є суспільні відносини, які охороняються адміністративними санкціями, а родовим об'єктом

є правовідносини у сфері промисловості, будівництва та у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів. Видовим об'єктом є суспільні відносини у сфері будівництва, а безпосереднім об'єктом – зміст конкретної норми, що відображено в ст. 96 КУпАП.

У роботі досліджено особливості об'єктивної сторони та доведено, до досліджуване порушення вчиняють частіше у формі дії, але може бути й виявом бездіяльності. А за результатами вивчення суб'єктів зазначених діянь наголошено, що суб'єктами можуть бути як громадяни, так і посадові особи, наділені повноваженнями у сфері будівництва.

У роботі встановлено, що порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва як адміністративне правопорушення, передбачене ст. 96 КУпАП, є складним і може бути триваючим.

У **розділі 3** «Особливості адміністративного провадження в справах про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва» визначено, що адміністративне провадження в справах про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва це певний процесуальний порядок, який визначено нормами адміністративного законодавства, що спрямовані на розгляд і вирішення справи для притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності.

Визначено стадії адміністративного провадження за ст. 96 КУпАП, до яких віднесено: 1) порушення справи; 2) адміністративне розслідування; 3) розгляд і вирішення справи; 4) перегляд рішення; 5) виконання рішення.

Запропоновано проєкт Закону України «Про внесення змін до ст. 96 КУпАП щодо посилення відповідальності», де зазначено авторську позицію щодо адекватності розміру штрафу в сучасних реаліях.

За результатами здійсненого дослідження дисертантка сформулювала пропозиції та рекомендації з удосконалення законодавства щодо адміністративної відповідальності за порушення вимог нормативно-правових актів, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва

Після кожного розділу й дисертації загалом сформульовано **висновки**, у яких вичерпно висвітлено зміст розглянутих питань. Висновки відповідають отриманим результатам, мають належну аргументацію, мають високий рівень достовірності.

Список використаних джерел охоплює 133 посилання на 14 сторінках.

Зазначене дає підстави стверджувати, що дисертація О.Л. Марченко відповідає встановленим вимогам і є завершеною науковою працею, результати якої виконують актуальне наукове завдання – висвітлення проблематики відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження О.Л. Марченко «Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні» може бути рекомендовано для використання в освітньому процесі закладів вищої освіти юридичного профілю, у науково-дослідних розробках наукових установ, під час підготовки наукових публікацій та монографій, планування досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи наукову роботу, необхідно спрямувати увагу на деякі дискусійні питання, які потребують, на нашу думку, додаткової аргументації або пояснень під час захисту:

1. У новизні зазначено, що набули подальшого розвитку пропозиції щодо необхідності криміналізації найбільш небезпечних виявів порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Проте, зазначена теза дещо виходить за межі предмету дослідження і по тексту та зазначена пропозиція в тексті роботи не досить повною мірою обґрунтована.

На нашу думку, необхідно було б під час дослідження проблематики адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні

сконцентрувати увагу власне на особливостях національного законодавства, що заважає ефективному правозастосуванню при притягненні до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень.

2. Під час роботи над дисертацією було проведено анкетування респондентів щодо проблем адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні. Проте, результати анкетування лише наведені в додатках, але не враховані в роботі.

Водночас, окремі пропозиції, які були сформульовані в ході дослідження, були б більш обґрунтовані та врахували позицію опитаних респондентів. Крім того, відсутність емпіричних даних у висновках певним чином послаблюють їх практичну значущість.

3. У новизні зазначено, що уперше було «визначено напрями вдосконалення адміністративно-правової заборони, передбаченої ст. 96 КУпАП, шляхом оптимальної диференціації форм об'єктивної сторони цього адміністративного правопорушення та посилення відповідних санкцій». Водночас, в тексті роботи ці пропозиції досить розмиті, потребують більш чіткого формулювання та аргументації.

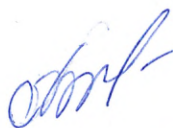
Ці зауваження і побажання є рекомендаційними, загалом не позначаються на позитивній оцінці дисертації та спрямовані на поглиблення наукової дискусії під час прилюдного захисту.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій авторки фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація О.Л. Марченко є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. О.Л. Марченко «Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково

обґрунтовані результати, що вирізняються новизною у з'ясуванні особливостей адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні, за своїм змістом відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, встановленим у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Олена Львівна Марченко – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Професор кафедри
економічної безпеки та
фінансових розслідувань
Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України**

Олена ТИХОНОВА

